

I. МЕТОДОЛОГІЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 34.01

© 2011 р. С.Б. Карвацька

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці

ГЕРМЕНЕВТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ У ПІЗНАННІ ІСТОРИКО-ПРАВОВОЇ ДІЙНОСТІ

Розглядаються актуальні питання герменевтичної інтерпретації, яка на сучасному етапі переосмислення класичних філософсько-правових концепцій є цінним джерелом сучасної методології, що ґрунтується на розумінні важливого ролі мови у процесі інтерпретації правових явищ. Використання герменевтичного інструментарію, зокрема, у контексті історико-правових досліджень розкриють нові можливості у системному підході до права.

Ключові слова: інтерпретація, герменевтичний метод, праворозуміння, генетична цілісність, історична спадкоємність.

Постановка проблеми. У сучасній юридичній науці інтерес до постановки та розробки проблеми праворозуміння детермінується цілим рядом об'єктивних та суб'єктивних факторів. Невизначеність предмету та функціональних особливостей філософії права безпосередньо впливає на якість теоретико-методологічних досліджень у юриспруденції. Методологічна криза – є не що інше, як реальне протиріччя між об'єктивними потребами розвитку юридичної науки і підходами усвідомлення цих тенденцій у філософсько-правових дослідженнях. Очевидно, що об'єктивно сприйнята нині інтегративна концепція праворозуміння охоплює і унікальну, специфічну методологію, що виходить за межі класичної парадигми філософсько-правового мислення – юридичну герменевтику, яка нині переживає еволюцію від прикладного засобу – до концептуально-методологічного підходу.

На етапі переосмислення класичних філософсько-правових концепцій проблема інтерпретації (центральна проблема герменевтики) у світлі методологічного плюралізму займає обґрунтовану важливу “нішу” унікального методу обґрунтування природних явищ, тим самим “продовжуючи життя” високої оцінки значущості мистецтва тлумачення, даної ще на початку ХХ ст. Г.Шершеневичем про те, що “юристи здавна намагалися виробити техніку тлумачення під ім'ям юридичної герменевтики” [22, с. 724].

Ступінь наукової розробки проблеми. На сьогодні юридична герменевтика, яка основне своє призначення реалізує саме в праворозумінні, є сучасним методологічним напрямком в галузі юриспруденції, в центрі дослідження якого перебуває процес інтерпретації змістів правової реальності у всій різноманітності її проявів.

У контексті розвитку теоретичної юриспруденції дедалі актуальнішими стають проблеми герменевтичного плану, пов'язані з вивченням механізмів осмислення правової реальності людським суб'єктом, її інтерпретації на рівнях індивідуальної та суспільної правосвідомості, а також адекватного її нормативно-текстового відображення й ефективного регулювання [23, с. 110]. Акцентуація розуміння взаємодії права, історії мови знайшла своє місце у теоретичному кредо історичної школи, сформульованому ще К.Савіньї: “...дослідження змісту слів, тобто волі законодавця, називається інтерпретацією” і ще: “наукова діяльність, засобом якої має бути досягнуто істинності документу загалом чи його окремих частин – критика і визначає юридичне завдання... вона є необхідною для всіх юридичних приписів, що дійшли до нас з документів, особливо для законодавчого права [2, с. 18-20].

Потреби сучасної загальнотеоретичної науки в нових типах морально-правових орієнтацій, здатних адекватно відобразити трансляцію історико-правового досвіду, цілком логічно привели до актуалізації юридичної герменевтики, здатної всебічно охопити проблему інтерпретації стосовно фундаментальних правозастосовчих проблем. Як відзначає П. М. Рабінович, у правовій герменевтиці в даний час вироблені такі поняття, положення, методики, процедури, використання яких дозволяє вивести науково-прикладну розробку тлумачення юридичних норм на якісно новий рівень» [16, с. 86].

А. І. Овчинников пропонує розглядати герменевтику як входження у новий тип праворозуміння, в контексті якого природа права, його коріння розміщується в комунікативних глибинах людського духу. Цей тип праворозуміння повинен дати цілісне уявлення про право, подо-

лавши обмеженість соціологічних, історичних, юридичних та інших підходів до нього. За допомогою методів герменевтичного методу ми зможемо «погоджувати одиначне і загальне, індивідуальне і соціальне, ірраціональне і раціональне», а в цьому і полягає призначення правового мислення [12, 285 с.].

Суть герменевтики в якості універсального методу була розкрита, зокрема, Г.-Г. Гадамером: «Вже за самим своїм історичним походженням проблема герменевтики виходить за рамки, обумовлені поняттям про метод, які склались в сучасній науці. Розуміння і тлумачення текстів є не тільки науковим завданням, але очевидно, відноситься до усієї сукупності людського досвіду в цілому» [4, с. 38]. Гадамер застерігав проти небезпеки звуження розуміння герменевтики лише як певної теорії, оскільки це обмежує наші можливості та призводить до своєрідного методологічного “заціпеніння”, обкрадає нас через неприйняття досвіду інших людей, інших вражень, інших текстів та їхніх прагнень до обґрунтованості [4, с. 17].

На думку Р. М. Бірюкова з погляду юридичної герменевтики вимагає коректування позиція, згідно з якою праворозуміння уявляється як процес пізнання права – нібито існуючого самого по собі об’єктивного явища, узагальнюючи властивості, ознаки і якісні характеристики якого, ми наближаємося до його суті. Традиція взагалі і традиція права, зокрема, визначає межі правового мислення. Осмислення права завжди виглядає як герменевтичне коло, тому що буття права, як і буття взагалі, має часовий характер, а тому учений-правознавець не має в собі ніякої «позаісторичної» крапки, вставши на яку, він міг би зайняти позачасову позицію. Не допоможе тут і вивчення самої традиції, оскільки, вивчаючи традицію, історик права не виходить за її межі, а «рухається в її колі» [20, с. 163].

Мета статті – обґрунтувати положення про те, що дискурс системного уявлення інтерпретації в праві перетворює історичний процес її формування у безпосередній об’єкт дослідження і як наслідок, поняття інтерпретації, власне, й набуває рис генетичної цілісності, що сформувалась у контексті тих уявлень, які корегувались історично у певну систему герменевтичної інтерпретації.

Виклад основного матеріалу. Герменевтика є цінним джерелом сучасної методології, яке ґрунтується на розумінні особливої ролі мови у процесі інтерпретації правових явищ. На наше переконання, актуальність цієї думки увиразнюється ще й тим, що положення герменевтичної інтерпретації здатні служити важливим засобом

дослідження науки історії права у контексті інтерпретації історичних джерел права, надто тих, що стали не просто правовими пам’ятками, а й посіли чільне місце у сучасному культурно-правовому феномені.

Специфіка герменевтичної парадигми філософсько-правового мислення потребує мисленнєвого проникнення в історико-культурний та лінгвістичний контекст його створення та подолання “герменевтичної дистанції” між умовами його написання та прочитання, а також вихід за межі власних стереотипних упереджень при його сприйнятті [23, с. 113].

Формування герменевтичної інтерпретації є поступально-логічним, об’єктивовано історичним процесом, який відобразив інтерпретацію та диференціацію цілих пластів знання та практики. Тому розглянути формування герменевтичної інтерпретації в аспекті історичної перспективи, означає сфокусувати пізнавальний процес у системі координат, вісями якої будуть: по горизонталі – історичний контекст формування інтерпретації, а по вертикалі – ієрархічна диференціація логічно-понятійного змісту герменевтичного пізнання.

Інтерес до герменевтики як системи інтерпретацій справжнього змісту Євангелія прослідковується вже в працях Аврелія Августина; пізніше протестантська теологія розробляла герменевтику як мистецтво тлумачення Нового Завіту [18, с. 87]. Поняття герменевтичної інтерпретації, базуючись ще на античних (у Аристотеля) вченнях про тлумачення, збагатившись логіко-граматичними та філософсько-правовими досягненнями середньовіччя, отримавши новий імпульс для розвитку завдяки формуванню нових мовних систем Нового часу, сформувалось у ХХ ст. як симбіоз соціокультурного, з одного боку, та теоретико-правового феноменів, – з іншого.

Наступний (найпродуктивніший) етап розвитку юридичної герменевтики пов’язаний із становленням у ХХ ст. герменевтичної, екзистенціальної та феноменологічної філософії. Виникнувши як мистецтво інтерпретації природних явищ (Античний Світ) та вирішуючи в подальшому своєму розвитку важливі суспільні проблеми, герменевтика, зокрема, зусиллями Ф. Шлейєрмахера, В. Дільтея, М. Хайдеггера, Г. Гадамера, П. Рікера, нині оформилась в потужний методологічний напрямок, відкривши епоху нового переосмислення сучасності.

Саме в ХХ ст. М. Хайдеггер розробляє феноменологію герменевтики, ґрунтуючись на твердженні, що розуміння становить сутнісну структуру людського існування, є первинною фор-

мою людського життя, а не тільки методичною операцією. Г. Г. Гадамер показує роль традиції, мови, соціокультурної передумови розуміння: сукупність передрозумінь і переддумок, обумовлених традицією, створює «горизонт розуміння». Сьогодні розуміння розглядається не тільки як метод історичного мислення, але і як основа філософії. При цьому рух у колі розуміння бачиться вже не як наближення до задуму автора, а як спів-авторство, конструювання певного значення. Інтерпретатор і текст, що інтерпретується, – не два ізольовані світи, а суть одне: «Будь-яке розуміння є в кінцевому рахунку саморозуміння» [4].

Формування герменевтичної інтерпретації стало результатом процесів інтеграції та диференціації як сфер знань, так і використовуваних ними методологічних інструментів, що сформувало у кінцевому підсумку відповідний інтегральний статус інтерпретаційної практики. Розпочавши свій шлях як мистецтво пошуку найефективнішого методу тлумачення та, перетворившись у подальшому своєму розвитку на теорію вироблення правил інтерпретації, сьогодні герменевтика розвинулась у всеохоплюючий методологічний гносеологічний інструмент з розкриття всієї суті реальності. Але варто зауважити, що «герменевтика все більше і більше починає розглядатися багатьма західними авторами як своєрідна методологічна панацея від усіх невдалих спроб в безкінечних пошуках універсального методу пізнання» [10, с. 247]. Саме тому у сучасній науці є витребуваним метод герменевтичної інтерпретації, що об'єктивно породжує інтегративну науку, – на стику лінгвістики, філології, логіки, філософії, теорії та історії держави і права.

Сьогодні, коли стара методологія виявила свою неспроможність, на часі формування нового погляду якісно іншого рівня та комплексного підходу до вивчення усіх феноменів соціального буття, в тому числі і права. На ґрунті цього стає зрозумілим погляд на універсальну герменевтику як засіб для розуміння справжньої суті суспільно-історичних явищ.

Загальнотеоретичні основи сучасної герменевтики спираються на філософські принципи про мову як орган внутрішнього буття людини (у В.Гумбольдта), як “дім буття” (у М.Хайдеггера), як вторинне розуміння реальності (у Е.Гуссерля), як сутність (у П.Рікера).

Ідеї філософської герменевтики та юридичного тлумачення є “спорідненими” у тому плані, що спільного для них є певна конструкція змісту, виражено у знаковій системі (тексті), який можна схарактеризувати як багатозначний.

Як підтвердження цього, можна привести думку П.Рікера про інтерпретацію як дію мислення, що полягає у розшифруванні змісту, який стоїть поза очевидним змістом...” [17, с. 28]. Розвиток філософської ідеї М.Хайдеггера про мову як дім буття, що здійснюється буттям можна прослідкувати у Х.Г.Гадамера з його розумінням “часової дистанції” між створенням тексту і його тлумаченням, а головне присутності історико-генетичної традиції як способу інтерпретації тексту.

Стрижневими у нашому контексті є трансформація сприйняття правових явищ через формат мови. Ключовий пункт філософії Гадамера – це мовна парадигма, в якій слово виступає місцем саморозкриття буття для людини [3, с. 14], а тому «йому належить головна роль у проблемі герменевтики». За таких умов, мова виступає в якості універсального центру між «внутрішнім» і «зовнішнім» світом. Інакше кажучи, «мова є фундаментальним способом нашого буття-в-світі та всезагальною формою конституції світу».

У зв'язку з цим важливе значення в герменевтиці набуває питання про понятійність розуміння, оскільки останнє не може обійтися без “мислячого розуму”. Наприклад, така універсальність мови у Гадамера, співіснує із універсальністю соціального розуму [4, с. 170]. У мові розкривається взаємозалежність людини і соціуму. У рамках гадамерівської герменевтики виникає новий зміст поняття об'єктивності, яке не відокремлює суб'єкт від об'єкту, подібно до моделі класичного раціоналізму, а вимагає розглядати те або інше явище крізь призму причетності дослідника, його предмету і світу, у якому вони знаходяться, і який має мовну оформленість [5, с. 136].

Інтерпретація, поза сумнівом, є одним з правових феноменів, явищ свідомості, оскільки цілком пов'язано з особливостями функціонування правосвідомості в структурі механізму правового регулювання [6, с. 115]. Важливе значення в герменевтиці надається ідеї розуміння і тлумачення як реконструктивному процесу, у ході якого для правильного з'ясування сенсу і значення тексту інтерпретатор реконструює його і логічно перетворює [5, с. 136].

Герменевтичний спосіб розуміння і тлумачення реальної дійсності заснований на проникненні не тільки у зовні виражений (об'єктивний), але і в суб'єктивний світ, коли тлумачення здійснюється з урахуванням позицій інтерпретатора та індивідуальних особливостей мови автора. Вказуючи на такий факт, П.Рікер, наприклад, пише: “Будь-яке читання тексту саме по собі, пов'язано із *quid*, з питанням про те, “з якою ме-

тою" він був написаний, і завжди здійснюється усередині того або іншого суспільства, в тій або іншій градації або того або іншого перебігу живої думки..." [17, с. 4].

Герменевтика є нічим іншим як методологічним інструментарієм, здатним розуміти та інтерпретувати не тільки текст, але й пізнати автора тексту – законодавця, людину, суспільство, його історію. Мова є тим унікальним середовищем, у якому можливе пізнання, розуміння, тлумачення [4, с. 603-604]. Вона є не тільки розумінням і інтерпретацією того або іншого текстового матеріалу, але є пізнанням і самопізнанням особи і суспільства.

Г.Гадамер ратує за чисте та ідеальне розуміння [5, с. 62], наголошуючи на тому, що «функція герменевтичної теорії в тому і полягає, що вона засновує всезагальну готовність поставити заслін особистісним орієнтаціям, які продиктовані владою звичок та упереджень» [5, с. 70]. Гадамерівський метод герменевтичного порівняння виявляється у співвідношенні суті тексту і змісту соціокультурного досвіду та історичної традиції того, хто його інтерпретує.

Отже, розуміння настає тоді, коли ми уявляємо картину в цілому. Наше уявлення про ціле змінюється з кожною новою деталлю, яку ми приймаємо до уваги (так зване герменевтичне коло). Текст ніколи не може бути повністю зрозумілим, "попереднє розуміння", тобто те, що хотів сказати автор тексту, дає можливість, визнаючи значення предмету, вже мати якийсь припущення. Кожен новий етап процесу розуміння виходить з етапу попереднього розуміння.

Одна з основних ідей герменевтики полягає у тому, що суть всякого соціального і соціально-правового феномену та його об'єктивності може бути зрозумілою тільки виходячи з тимчасовості, історичності існування. Справжньою ідеєю концепції В.Дільтея виступав «метод філософської інтерпретації історичної та існуючої дійсності, в основі якого знаходились почуття та інтуїція, «життєвий досвід», «факти самого життя» ... В якості базисної основи світогляду в філософії Дільтея лежить «саме життя» (перш за все в його духовно-емоційних проявах), а в якості методу – герменевтика, що має ранг визначального та основного принципу інтерпретації історичного і духовного буття людини [17, с. 98].

Герменевтика об'єктивно передбачає включення в систему юридичної методології методів історико-правового аналізу, порівняльно-історичного правознавства, оскільки вказані способи пізнання правової дійсності мають не тільки пі-

знавальне, а й практичне значення – історична методологія дозволяє розширити рамки державно-правових досліджень на основі відповідних аналогій здійснювати важливі історико-правові узагальнення та аналогії.

Г.-Г. Гадамер писав: «Ми живемо з природною уявою, що правовий зміст того чи іншого діючого закону повністю однозначний і що сучасна нам юридична практика просто слідує його початковому змісту. Якщо б це завжди було так, то питання про зміст того чи іншого закону був як з юридичної, так і з історичної точки зору одним і тим же питанням. В такому випадку і для юриста герменевтичне завдання полягало б не в чому іншому, як у встановленні первинного змісту закону і в наступному застосуванні його в якості правильного змісту» [4, с. 385].

Як співвідносяться герменевтична традиція інтерпретації та науково-прикладна діяльність? У науці не було і немає однозначного погляду – від виведення герменевтики в ранг універсальної науки (М.Хайдегер, П.Рікер) до сприйняття її як поверхової дисципліни (Ф.Регелосбергер). Проблеми інтерпретації являють собою комплекс досліджень методологічного характеру, які потребують системного підходу з боку цілого ряду наук – філософії, історії права, логіки, філології. Саме тому система дослідницьких векторів поняття герменевтичної інтерпретації " акумулює " методологічно-правовий, логіко-історичний, лінгвістичний підходи.

Одна із важливих, на наш погляд, ідей герменевтики полягає у тому, що соціально-правові явища не існують поза форматом рамок історичної спадковості. Більше того, умовою об'єктивності розуміння та інтерпретації права є рефлексія певної історичної традиції. За влучним висловлюванням Х.-Г.Гадамера, влада історії над людською свідомістю проявляється якраз у тому, що вона існує там, де людина заперечує власну історичність [4, с. 357]. М. Хайдегер бачить історію не як закінчене минуле, а як незавершений та постійний рух у часі, в якому людина завжди перебуває. На переконання цього філософа, її не можна піддати науково-предметному вивченню, оскільки, «неповторне, рідкісне, просте, словом, велике в історії ніколи саме собою незрозуміле і тому завжди не тлумачиться» [20, с. 98].

Так, у контексті подібного прочитання, варто наголосити, що накопичення власного історико-юридичного досвіду значно розширює об'єктивні підстави застосування вітчизняним правознавством методології історичного аналізу. За таких умов, герменевтика, набуваючи універса-

льного статусу, стає філософією розуміння, що переслідує лише одну-єдину мету, яка «полягає в прокладанні мостів крізь суспільний чи історичний простір, що ізолює один дух від іншого» [3, с. 7]. З цим пов'язана і збільшена увага до теорії історичного та порівняльно-історичного методів, своєрідної метатеорії, де порівняльно-історичний метод постає як об'єкт вивчення з погляду його потенційних можливостей, соціальної спрямованості, завдань і співвідношення з іншими приватно-науковими методами і т.п. [19, с. 75].

Широке застосування методології історичного аналізу в юридичних дослідженнях приводить до накопичення значного методологічного і емпіричного матеріалів, вимагає свого узагальнення. Розробка загальної теорії порівняльно-історичного методу може і повинна будуватися на основі узагальнення досвіду, отриманого юридичною компаративістикою. У зв'язку з цим постає ряд проблем, що виникають при взаємодії таких наукових дисциплін, як порівняльне правознавство, теорія права та історія права, «Проблеми герменевтики знайшли свій розвиток на витоках окремих наук, зокрема – теології та юриспруденції, й напри останку – також історичних наук» [4, с. 295] зазначав Г.Гадамер.

На сьогоднішній день порівняльно-історичний метод у правознавстві, наприклад, застосовується не тільки в історико-правових дисциплінах (історія держави і права України, історія правових та політичних учень), але і у галузевих дисциплінах права [9, с. 10]. У цьому випадку цей метод не тільки пізнавальне, але і суто практичне значення, адже розуміння проблем держави і права дає можливість сформулювати загальні закони і тенденції їх розвитку.

Слід погодитись із позицією М. А. Дамірлі, що «з точки зору герменевтичного кола неможливо зрозуміти право будь-якого народу, не визначивши його місце в системі соціального регулювання, а місце соціального регулювання – в контексті соціальних цінностей, стандартів, правил, вірувань і інститутів, сукупність яких створює специфічну зовнішність культури і утворює соціокультурний контекст права цього народу. Далі, якщо залишитися на позиціях герменевтики, то ми повинні, з одного боку, визначити місце правової системи, що вивчається, в системі споріднених правових систем – відповідної правової сім'ї, з іншого боку, розглянути її взаємозв'язки з міжнародним правом, а також з інтеграційним, наднаціональним правом, якщо держава, правова система якої вивчається, має з іншими державами інтеграційні стосунки.

При тлумаченні тексту закону виникають нові лінгвістичні конструкції, через які формується певне герменевтичне коло – розуміння через попереднє розуміння, тому історію і сутність нині чинного закону можна інтерпретувати через передісторію та сутність попереднього. Таким чином, історико-критичне осмислення є у цьому герменевтичному колі первинною ланкою, іншими словами тлумачення інтерпретує закон у контексті бачення його (закону) сучасниками, у своєрідному генетичному ланцюзі. Історико-критичне осмислення є фактично початком наукової герменевтичної інтерпретації, тобто процес розуміння може і повинен досліджуватися у історичному ракурсі.

Варто звернути увагу на наступне – герменевтика, будучи методом системної інтерпретації певного правового поняття, нормативного тексту, сама трансформується у певний герменевтичний ланцюг, який виникає на тлі концептуальних парадигм, створюваних різними історичними епохами. Іншими словами, для істинної інтерпретації важливо прослідкувати всю логіко-історичну спадкоємно-культурну генезу як правового поняття, так і правового тексту.

Дискурс системного уявлення інтерпретації в праві перетворює історичний процес її формування у безпосередній об'єкт дослідження. Як наслідок, поняття інтерпретації, власне, й набуває рис генетичної цілісності, яка сформувалась у контексті тих уявлень, які корегувались історично у певну систему герменевтичної інтерпретації. Таким чином, система теоретичних уявлень про герменевтичну інтерпретацію є нічим іншим як результатом «дослідницького руху» історичними етапами розвитку теоретико-правового пізнання. З іншого боку, історико-правовий ракурс бачення пізнавально-інтерпретаційних схем залежить як від особливостей історичного фону, так і від досягнутого рівня системи теоретико-правового пізнання.

На думку М. В. Костицького, об'єктивність у пізнанні української державно-правової дійсності полягає у тому, що отримані такими науками, як історія держави і права України, історія української політико-правової думки, відомості ґрунтуються і відповідають результатам дослідження у галузі історії української культури, філософії, соціології, літератури [11, с. 80-83].

Сутність та ефективність різних типів праворозуміння багато в чому зумовлюється історичним корінням, історичними закономірностями, властивими еволюції різних суспільств. В теоретичній науці існує плюралістичність (часом суперечли-

вість) уявленнь стосовно історичного процесу формування інтерпретації у праві, що ускладнює виділення дослідницьких орієнтирів для відтворення генези герменевтичної інтерпретації.

Для герменевтики однією з головних умов об'єктивності розуміння права є усвідомлення історичної обумовленості дослідника і його предмету. Для герменевтики, перш за все, важлива проблема інтерпретації, у рамках якої, у свою чергу, найбільш важливе місце займає, проблематика мови. Виступаючи універсальною умовою об'єктивності розуміння, мова доповнює цілісність нашого сприйняття певного пласту культури, доступного нам лише з рукописів, правових документів, законодавчих актів і т.п. Таким чином, теорія мови також виявляється істотно значущою для історико-правових досліджень.

Постановка проблеми тлумачення нормативно-правового акту свідчить про вихідну можливість багатозначності правового тексту, при цьому існує функціональна вимога його однозначності. Окрім певної дешифрації змісту правового тексту правової норми, яке відбувається засобами лінгвістичного (граматичного) тлумачення, герменевтичне тлумачення розкриває ще й зміст правової ситуації, що є надзвичайно важливим у процесі оцінки доказів та кваліфікації злочинів (наприклад, на стадії попереднього слідства) [6, с. 116].

Мистецтво юриста, власне, і полягає у вмінні формально дотримуючись вимог закону, використовувати юридично значиму ситуацію на свою користь [9, с. 116]. Але справедливості варто сказати, що законодавець, створюючи правову норму, прагне максимально однозначно сформулювати текст, що виражає відповідну норму.

У межах герменевтичного підходу право розглядається як постійно триваючий процес розуміння та інтерес інтерпретації цінностей та норм, що здійснюється на основі поєднання індивідуального життєвого досвіду й досвіду попередніх поколінь.

Таким чином, формування герменевтичної інтерпретації стало результатом процесів інтеграції та диференціації як сфер знань, так і використовуваних ними методологічних інструментів, що сформувало у кінцевому підсумку відповідний інтегральний статус інтерпретаційної практики. Як підкреслює Г.-Г. Гадамер, «універсальність герменевтичної точки зору є всеохоплюючою» [7, с. 14], а «сама герменевтична рефлексія є універсальною» [5, с. 70]. Саме тому у сучасній науці є витребуваним у методологічному контексті метод герменевтичної інтерпрета-

ції, який об'єктивно породжує інтегративну науку – на стику права лінгвістики, філології, логіки, філософії, теорії та історії держави і права.

Як зазначає П. Рабінович, загальна теорія розуміння (герменевтика) має “виходи” мало не на всі етапи та зони правового регулювання остільки, оскільки вони з необхідності опосередковуються свідомістю, осмислюються. А це – вагома підстава для застосування цієї науки у загальнотеоретичному правознавстві [16, с. 70].

Висновки. Проблема розуміння (інтерпретації) є важливою у контексті вивчення циклу історико-правових наук, зокрема, історії держави та права. Без сумніву, актуальним є розробка мало (чи однобічно) досліджених питань взаємозв'язку мови і права у ракурсі лінгвістичного “прочитання” правових текстів різних історико-правових періодів. На часі системне вивчення генези та розвитку правової термінології в історії українського права, яке б ґрунтувалося на результатах історико-правового та лінгвістичного аналізу [10]. Оскільки проблеми правової термінології та правової стилістики є у ряду першорядних для сучасної юридичної науки, то використання герменевтичного інструментарію у історико-правових дослідженнях дозволять “розширити горизонти” останніх, розкриють нові можливості у системному підході до права.

Список літератури

1. Бочин Г.И. Филологическая герменевтика. – М., 1982.
2. Габитова Р.М. Философия немецкого романтизма: Гельдермин, Шлейрмахер. – М., 1989.
3. Гадамер Г.-Г. Естетика і герменевтика / Гадамер Г.-Г.: Пер. з нім. – К.: Юніверс, 2001. – С. 14.
4. Гадамер Г.-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики / Гадамер Г.-Г.: Пер. с нем. – М.: Прогресс, 1988. – С. 385.
5. Гадамер Г.-Г. Семантика и герменевтика // Гадамер Г.-Г. Актуальность прекрасного: Пер. с нем. – М.: Искусство, 1991. – С. 62.
6. Гадамер Х.-Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики. – М., 1988.
7. Гадамер Г.-Г. Герменевтика і політика. – К.: Універс, 2001.
8. Генеза української термінології як фактор становлення національного права України // Право в системі соціальних норм: історико-юридичні аспекти. Матеріали XIII історико-правової конференції (м. Чернівці, 20-22 травня

- 2005 р.). – Чернівці: Рута, 2005. – С. 127-133; Динамика трансформаций законодательной терминосистемы в истории украинского права / Законодательная дефиниция: логико-гносеологические, политико-юридические, морально-психологические и практические проблемы: Материалы Международного “круглого стола” (Черновцы, 21-23 сентября 2006 года). – Нижний Новгород, 2007. – С. 463-473; Системний підхід у дослідженні взаємодії національної державно-правової історії терміносистеми українського права / Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. – К.: Ін-т держави і права ім.М.В.Корецького НАН України, 2007. – С. 38-43.
9. Давид Р. Основные правовые системы современности. – М., 1967.
10. Куркина Л.Я. Герменевтика и «теория интерпретации» художественного произведения // Герменевтика: история и современность: Критические очерки. – М.: Мысль, 1985. – С. 247.
11. Костицький М. В. Методологія пізнання української історико-правової дійсності // Філософські та психологічні проблеми юриспруденції : вибр. наук. пр. / І. А. Тимченко. Слово про колегу, товариша; відп. ред. Н. В. Кушакова-Костицька. – Чернівці: Рута, 2008. – С. 80-83.
12. Овчинников А. И. Юридическая герменевтика как право понимание / А. И. Овчинников // Известия высших учебных заведений. Правоведение. – 2004. – № 4. – С. 163.
13. Овчинников А. И. Правовое мышление в герменевтической парадигме / А. И. Овчинников. – Ростов н/Д : Изд-во Рост. Гос. ун-та, 2002. – 285 с.
14. Одуев С.В. Герменевтика и описательная психология в «философии жизни» Вильгема Дильтея // Герменевтика: история и современность: Критические очерки. – М.: Мысль, 1985. – С. 98.
15. Пухта Г.Ф. Энциклопедия права. – Ярославль, 1872.
16. Рабинович П.М. Герменевтика і правове регулювання // Вісник Академії правових наук України. – 1999. – № 2.
17. Рикер П. Конфликт интерпретаций: Очерки о герменевтике. – М., 1995.
18. Суслов В.А. Герменевтический аспект законодательного толкования / В.А.Суслов // Известия высших учебных заведений. Правоведение. – 1997. – № 1. – С. 87.
19. Суслов В.Н. Герменевтика и юридическое толкование // Государство и право. – 1997. – № 6.
20. Суслов А. И. Юридическая герменевтика как правопонимание
21. Хайдеггер М. Время картины мира // Новая технократическая волна на Западе: Сборник статей: Пер. с нем. и англ. – М.: Прогресс, 1986. – С. 98.
22. Шершеневич Г.Ф. Общая теория права. – М., 1912. – Вып.. 4.
23. Тімуш І.С. Інтегральний погляд на право: Монографія. – К. : Наукова думка, 2009. – 284 с.

Стаття надійшла до редколегії 28 квітня 2011 року.

Рекомендована до опублікування у “Віснику” членом редколегії М.В. Никифороком.

S.B. Karvatska

Hermeneutic interpretation of historic law investigations in legislative

Summary

The article deals with the actual questions of hermeneutic interpretation which at the modern stage of classic philosophical legislative concepts reconsideration in an important source of modern methodology that is based on the language role realization in the process of law phenomena interpretation. The use of hermeneutic toads, namely in the context of historic law investigations, reveal new possibilities of a systematic approach to law.

С.Б. Карвацкая

Герменевтическая интерпретация у познании историко-правовой действительности

Аннотация

Рассматриваются актуальные вопросы герменевтической интерпретации, которая на современном этапе переосмысления классических философско-правовых концепций являются ценным источником современной методологии, опирающейся на понимании особенной роли языка в процессе интерпретации правовых явлений. Использование герменевтического инструментария, в частности, в контексте историко-правовых исследований раскроют новые возможности в системном подходе к праву.